

Openbare tuinen in het Arnhemse Spijkerkwartier

tekst:
Loet van Moll

Ruim tien jaar geleden namen enthousiaste bewoners van het Spijkerkwartier in Arnhem het initiatief tot het inrichten van een openbare tuin op ecologische grondslag. Zij onderhouden deze tuin nu nog steeds. Inmiddels telt het Spijkerkwartier zeven openbare tuinen, een experimentele daktuin en een straatgroenproject, allemaal in eigen beheer bij bewoners. Aanleg en onderhoud vindt plaats in goed overleg met Stadsbeheer van de gemeente Arnhem. Bovendien heeft een aantal mensen in de jaren '94 en '95 vlinders in deze buurt geteld.

Ecologische tuin

De oudste openbare tuin in het Spijkerkwartier is de Ecologische tuin. Toen de gemeente in 1983 voorstelde om op een vrijgekomen binnenterrein aan de Prins Hendrikstraat een parkeerplaats aan te leggen, kwamen de omwonenden in verzet. Zij vonden een tuin een veel betere keus voor hun woonblok. Bovendien hadden ze niet het geijkte plantsoen in gedachten. Ze wilden een tuin waarin de natuur richtinggevend zou zijn voor de ontwikkeling.

In eerste instantie twijfelde de gemeente aan de haalbaarheid van het project. De bewoners wilden een geweldige hoeveelheid puin in de tuin verwerken. Een geweldige klus. Het was maar de vraag of ze dat zouden redden. En ook of ze het zouden volhouden zo'n complexe tuin na aanleg te onderhouden. De aanleg was inderdaad geen gemakkelijke opgave, maar de bewoners werkten drie jaar onverdroten en met regelmaat door. Rondom een verdiept grasveld in het midden, verrees een aantal hoge heuvels door-

sneden door trapjes en kronkelpaadjes. Klei, zand en mergel werden de grondslag voor een groot aantal inheemse plantensoorten. De officiële opening was in 1986. Na tien jaar wordt de Ecologische tuin nog steeds door dezelfde mensen onderhouden. De planten zijn inmiddels volgroeid.

Achtertuintuin en Bestedelingentuin

Na de afbraak van een opslagplaats aan een zijsteegje van de Schoolstraat kwam dezelfde keuze op tafel: parkeren of groen? Opnieuw kozen de omwonenden voor rust en stilte en zeiden: groen!

In 1985 werd op het lege binnenterrein door de gemeente een tuin aangelegd overeenkomstig een plan van de direct aanwonenden. Sindsdien wordt hij onderhouden door een echte tuinliefhebber. Zij verving eenvormige struikenpartijen door een gevarieerd geheel van decoratieve en rijkbloeiende planten. Nu is het een echte bordertuin. Talloze vlin-

tekening: Loet van Moll

Een deel van de Ecologische tuin in het Spijkerkwartier.

ders, op zoek naar nectar, komen erheen. Vanwege de ligging wordt de tuin de 'Achtertuin' genoemd.

Via een achterdoorgang is deze tuin verbonden met een aangrenzend binnenterrein. Hier stond een zogenaamd bestedelingenhuis waarvan in 1987 het laatste deel afgebroken is. Op het vrijgekomen terrein werd een langgerekte tuin aangelegd, met enkele grasvelden en een speelplek. Langs de randen en in het midden staan veel bloem-, bes- en bottelrijke struiken. Daarom wordt de tuin graag door vogels bezocht. Het voormalige bestedelingenhuis indachtig kreeg deze tuin de naam 'Bestedelingentuin'.

Natuur in de buurt

De initiatiefnemers van de Ecologische tuin zagen dat er nog meer mogelijk moest zijn in de buurt. In een kleine poel in de Ecologische tuin en in enkele vijvers in aangrenzende privétuinen waren al met succes salamanders uitgezet. Ook padden en kikkers hipten er rond.

Boomspiegel: van kaal zand omgetoverd in een stukje fleurig groen.

foto: Loet van Moll

In de Achtertuin had zich een familie egeltjes genesteld. De bewoners vroegen het opbouwwerk een onderzoek te laten doen naar de mogelijkheden voor de natuur in de buurt. In 1990 vond dat onderzoek plaats en verscheen het bijbehorende rapport. Het werd de aanleiding voor de oprichting van de Groengroep Spijkerkwartier. Deze nam het op zich om ontwikkeling en onderhoud van tuinen te stimuleren. Ook lagen er nog onvermoede terreinen braak: boomspiegels, muren en daken.

Straatgroen

Het eerste waar de Groengroep zich op richtte waren boomspiegels (de grond rondom een straatboom) en muren. In '91 gingen er twaalf mensen mee aan de slag, ieder in zijn of haar eigen straat. Voorjaar '92, na een speciale avond over boomspiegels waren het er dertig. In de herfst van '92 waren er al zestig mensen betrokken bij het straatgroen. Inmiddels is er een lijst van honderdtwintig mensen die ergens in de buurt een geveltuintje, een klimplant of een boomspiegel verzorgen. Het gebruik van inheemse planten en natuurvriendelijk onderhoud worden daarbij door de Groengroep gestimuleerd. Dat zelfs een vierkante meter groen aan de straatkant iets betekent blijkt doordat er rupsen en poppen tussen de planten gevonden zijn.

Daktuin

In het begin beschikte de Groengroep nog niet over een eigen budget. Daarom werden er verschillende zogenaamde experimentensubsidies aangevraagd. Een van die subsidies betrof een daktuin. Aan 't Oude Land, een nieuwbouwwijk met veel platte daken, hebben bewoners enkele grote platte daken bedekt met bedden vol planten, voorzien van een irrigatiesysteem. De bedoeling is dat dit voorbeeld andere mensen met een dergelijk dak in de buurt inspireert tot navolging. Het succes van het dak was niet alleen zichtbaar op de gasmeter van de bewoners in de strenge winter van '95, maar ook aan de aantallen vlinders die boven het dak vlogen.

Watertuin

In hetzelfde bouwblok als dat van de Ecologische tuin kwam een terrein vrij na afbraak van een drukkerij. Ook hier wilden de omwonenden een tuin. De drukkerij, die in '87 vertrok, bleek echter een fiks probleem achtergelaten te hebben. De bodem was vervuild met lood en zink. Gelukkig bleek na onder-

zoek dat het grondwater schoon was. Er moest een oplossing komen. Na langdurig geharrewar tussen provincie, gemeente en bewoners werd besloten een deel van de vuile grond af te voeren en een deel op het terrein te laten. Dat laatste deel moest dan worden afgedekt met een meter schone grond. Het saneringsgeld kon daardoor deels gebruikt worden voor de aanleg van de tuin. Door het nuttige met het aangename te verenigen ontstonden nieuwe ideeën. Vanaf '91 werkten bewoners en gemeente aan een plan. Op dezelfde plaats lagen ooit de vijvers van landgoed het 'Gelders Spijker'. Dat inspireerde tot de aanleg van een grote waterpartij. De vijvers, met een onderling hoogteverschil van anderhalve meter, doen door hun pakket van folie, leem en water tegelijk dienst als afdekking. Het begrip schone grond werd op die manier steeds anders ingevuld. Soms werd het zand met een kleilaag afgedekt, dan mergel afgedekt met stenen, dan weer zwarte grond.

Verschillende plantengemeenschappen hebben daarop hun plaats gevonden. Verder worden, net als in de Ecologische tuin, de waardplanten en nectarplanten voor vlinders gerespecteerd: onder andere Vuilboom, Sleedoorn, Koninginnekruid, Kattestaart, Klaver, Distel, Brandnetel en Zuring. In 1993 vond de opening van de tuin plaats. Een jaar na de opening werden er al zeven soorten libellen geteld. Alhoewel het niet de bedoeling was, werd er al snel door buitenstaanders vis uitgezet. Zoals het vraatzuchtige Stekelbaarsje. Van een reiger in de buurt kijkt niemand meer op. Maar de verbazing was wel groot toen onlangs een IJsvogel werd waargenomen. Stekelbaarsjes vangend!

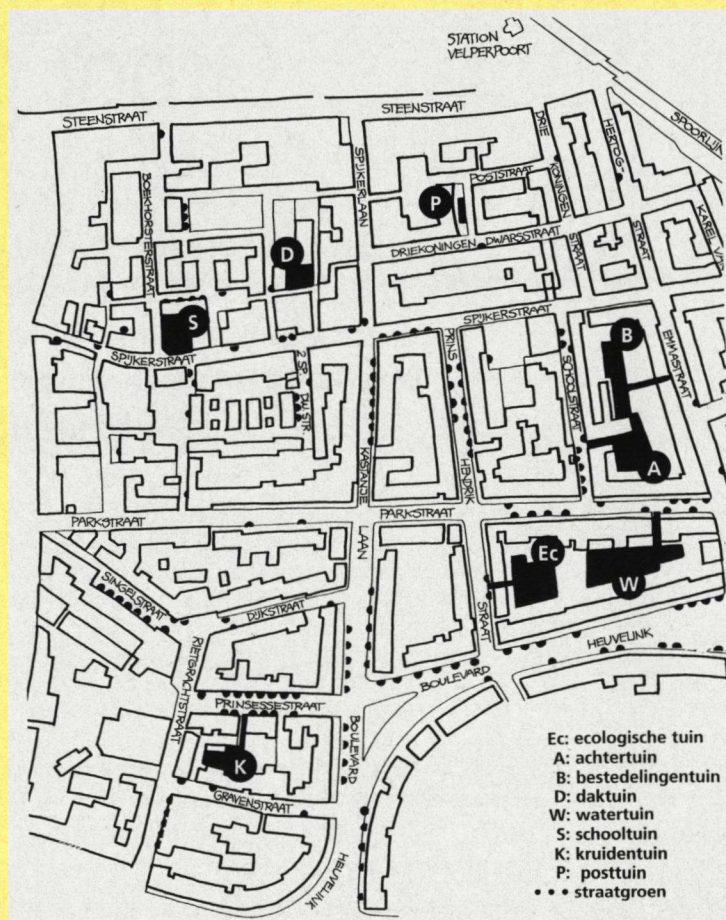
Posttuin

Aan de Poststraat kwam in '95 een nieuwbouwproject gereed. Omdat daar nog geen bewoners waren, werd de Groengroep gesprekspartner in de planvorming en stelde voor een kleine maar bijzondere tuin te maken. En dat gebeurde. De tuin zelf ligt in een verdiepte bak en het regenwater van het dak van de aangrenzende nieuwbouwwoningen wordt ondergronds de tuin ingeleid. Daardoor ontstaat een natter milieu dan doorgaans in een stedelijke omgeving het geval is.

De nieuwe bewoners bleken meteen enthousiast. Eigenhandig zetten ze de planten in de grond en sindsdien onderhouden ze de tuin.

Vlinderproject

Buddleja's beschouwen we in de buurt als cafeetjes voor vlinders. Leuk maar

met mate! Liever een compleet opvanghuis zoals klimop. 's Zomers dwarrelen Blauwtjes langs de bladeren. In het najaar zitten tientallen Atalanta's, Daggauwogen en Vosjes tussen bloesem en blad. Een vijftiental mensen heeft in de jaren '94 en '95 vlinders in de buurt geteld. Het was een bescheiden project, maar geeft toch een aardig inzicht in de vlinderstand van het Spijkerskwartier. Er werden 1500 waarnemingen per jaar gedaan. De helft daarvan bestaat uit Kleine koolwitjes. Die vliegen zelfs in de drukke Steenstraat. In de honderd lopen ook de waarnemingen van Atalanta, Daggauwoog en Kleine vos. In tientallen worden Gehakkelde aurelia, Boomblauwtje, Distelvlinder, Groot koolwitje, Citroenvlinder en Klein geaderd witje geteld.

Oranjetipje, Kleine vuurvlinder, Argusvlinder, Koevinkje, Landkaartje, Sleedoornpage en Zwartsprietdikkopje blijven onder de tien. Het vlindert dus nog best aardig in zo'n stadsbuurt!

Wilt u meer informatie over de projecten in dit artikel dan kunt u contact opnemen met Loet van Moll, Groengroep Spijkerskwartier, tel.: 026-4433883.